

MCDB 150 Nüfus Artışının Küresel Sorunları
15. Ders Dökümü
5 Mart, 2009

Profesör Robert Wyman: Koreli kimse var mı burada? Orada doğanınız?

Öğrenci: Evet.

Profesör Robert Wyman: Seul'den misin?

Öğrenci: Evet.

Profesör Robert Wyman: O halde bunu bilirsin. Seul'daki en eski ağacı bilir misin?

Öğrenci: Hayır.

Profesör Robert Wyman: Seul'daki en eski ağaç budur. Bir Gingko ağacı, 840 yaşında, bu gerçekten yaşlı bir ağaç ve buranın sakinleri buna saygı gösterir. Bir çeşit kutsal ağaç sayılır ve yılda bir kez buraya meyveler, sunulan başka şeyler getirilir ve bunların yanı sıra huzur bulmak için dua edilir. Asıl faydası ise hamile kadınlara erkek çocuk sahibi olmalarında yardımcı olması ve bu yüzden çok önemli bir ağaçtır. Bu ağacı biliyor musun?

Öğrenci: Hayır.

Profesör Robert Wyman: Hayır mı?

Öğrenci: Ama Gingko ağaçları ve doğurganlık ile alakaları hakkında bir şeyler duydum.

Profesör Robert Wyman: Evet, Gingko ağacı erkek ve dişi cinsiyeti olan nadir ağaçlardan biridir. Ağaçların çoğu çift cinsiyetlidir. Her neyse, görünen o ki bu ağaçla ilgili bir sorun yaşadılar çünkü ağacın kökleri yayıldıkça iki tane bina ile temas etmişler. Ve bölge hükümeti binaları yıkmak için 4.3 milyon Dolar harcadı. Bu da erkek çocuk tercihinin önemini, politik ve kültürel olarak kabul edilebilirliğini gösterir. Dünyadaki çok büyük etkenlerden biri budur.

Cinsiyet oranı da çok önemli bir biyolojik faktördür; dersin sonunda zamanımız olursa size bahsedeceğim. Biyolojik olarak ne kadar iyi kontrol edildiğini göstermek istiyorum size, insanlardaki cinsiyet oranlarının nasıl böyle olduğu hakkındaki teorilerden biridir bu. Spermler yarı yarıya ayrılmıştır. 100 dişi sperme karşılık 100 erkek sperm vardır çünkü cinsiyet baba tarafından belirlenir ve babanın bir X ve bir Y si vardır, spermlere ayrıldıklarında ise birisi X, diğeri de Y taşır, eşittirler. Döllenmenin ikinci ayında anne rahmindeki erkek ceninlerin üçte biri ölmüş olur, pardon, dişi ceninler ölmüş olur çünkü şimdi çoğunluğu erkektir.

Vakit geçtikçe erkek ceninler de ölmeye başlar ve bu süreç bittiğinde doğumdaki oran 106 olur ki eğer insanlar bir şeyleri karıştırmıyorlarsa bütün dünyada cinsiyet oranı böyledir. 100 dişi doğumuna karşılık 106 erkek doğar. Bu çok sabit bir rakamdır, mesela 1969'da Amerika da 100 kadına karşılık 105.3 erkek dünyaya geldi;

1995'te 0.4 fark ile 104.9'du. Bu rakam gerçekten 105 ve 106 arasından temelde şaşmaz. Çok sabit bir rakamdır.

Bunu söylemişken, dünyanın diğer bölgelerine bakabilir ve benzer bir şey görebilirsiniz. Bu, yine cinsiyet oranları ve zamanla baktığınızda, 1972'den 1992'ye kadar olan 20 yıllık bir dönemde, Japonya'nın birazcık X ile başladığını görürsünüz. Çok az bir farkla erkek çocuklarında bir artış olduğunu görebilirsiniz ve bu zamanlarda ise Japonya'daki bu oran hemen hemen 106 ya gerilemiştir. Çin'deki duruma bir bakın 113 gibi bir oran; bu demek oluyor ki her 100 kızdan 7'sini öldürüyorlar. Bu en kötüsü değil. Bunun sebebi sizce nedir?

Öğrenci: Mitokondri DNA.

Profesör Robert Wyman: Mitokondri DNA?

Öğrenci:[duyulmuyor] Mitokondri DNA'sı erkek ceninleri öldürmeyi tercih edebilir.

Profesör Robert Wyman: Öyleyse sence bu uzun dönemli evrimsel bir şey, bahsettiği şey Y kromozomunun çok az ve X kromozomunun çok fazla geni olduğudur. Görünüyor ki uzun bir evrim süreci var ve genler Y de yok ediliyorlar, nihayetinde Y, üzerinde hiçbir şey taşıyor ve yok oluyor. Bu çok kısa bir zaman, on yıldan bahsediyoruz, evrim sadece on yılda olmaz ama iyi bir düşünce.

Öğrenci: Tek çocuk politikası ile bir bağlantısı var mı; insanlar kız yerine erkek istiyorlar.

Profesör Robert Wyman: Çok iyi. En basit yanıt bu: Çin'deki tek çocuk politikası. Burasının Çin olduğunu ve tek çocuk politikasını hatırlayın, öyleyse insanlar bunu duymuştur ve bizim derslerimizden birisi de bu konuda olacak. Bu size iyi bir hipotez gibi geliyor mu? Fakat bunu söylemek durumu doğrulamaz, başka bir şey var mı?

Öğrenci: Doğumda oluyor.

Profesör Robert Wyman: Doğumda oluyor.

Öğrenci: Bu kadar çok erkek çocuk isterseniz bunu bebeği öldürme yöntemi ile gerçekleştirirsiniz ama bunun için doğumu beklemelisiniz.

Profesör Robert Wyman: Çok iyi bir fikir. Ne söylediğine bir bakın, "doğumda oluyor"

Öğrenci: [duyulmuyor]

Profesör Robert Wyman: İyi, bu tartışmadan memnunum. Bir şeyi daha fark edelim. Tek çocuk politikası ne zaman başlar? Bu açıklamalara tekrar döneceğiz; hepsi çok iyi. Kimse biliyor mu? Tahmin edin, 1979, 1980. Ne zaman başlar? En azından ikinci bir kanıtımız var gibi görünüyor—bu zamanlar tek çocuk politikası ile örtüşüyor. Bunu nasıl kontrol edebiliriz? Başkalarının söyledikleri hakkında çok şüpheli olmalısınız; bilimsel davranış böyledir. Kim size politikadan, bilimden, dinden, ekonomiden bahsederse, size bir şey satmaya kalkarsa, ateşli yanıtınız şu olmalı "kanıtlayın o zaman." İkna olmadım henüz, peki daha ne yapabilirsiniz?

Öğrenci: Kürtajlar hakkında veri bulabilirsiniz.

Profesör Robert Wyman: Kürtajlar hakkında veri bulabilirsiniz, güzel. Çin'den bahsederken buna bakacağız. Tek çocuk politikası olmayan ülkelere bakabiliriz. İşte başka bir ülke, Hindistan, Çinlileri hatırlıyor musunuz—ve bu biraz daha farklı bir veri. Bu doğumda değil fakat bütün nüfusa göre, fakat Çin için kıyaslanabilir bir rakam, onun için Hindistan'ın Çin'den daha aşırı olduğunu söyleyebiliriz.

Öğrenci: Hindistan kötü bir örnek çünkü başlık parası çok fazla [duyulmuyor]

Profesör Robert Wyman: Hindistan'da başka sebepler var, her yerde var ve farklı yerlerde değişebilirler fakat üzerinde çalıştığımız ana hipotez çok önemli. Üzerinde çalıştığımız hipotez Çin'deki tek çocuk politikasıdır. Şimdi Çin'in Hindistan'a kıyasla aşırı olmadığını söyleyebiliriz. Bu, hangi yıla baktığınıza ve hangi istatistiğe baktığınıza bağlı. Hindistan'daki durumun aynısı. Şunu belirtmeliyiz ki tek çocuk politikası değil. Sıradaki hipotezimiz nedir? Çin'inkinden farklı bir tane geldi. Hindistan'da başlık parası yüksek fakat Hindistan'dan başlarsak ve Çin'de başlık parası olmadığını söylesek; Onlarda çeyiz var, gerçekte tam tersi gibi.

Öğrenci: Cinsiyet tercihli kürtaj mı?

Profesör Robert Wyman: Bu da bir şey, fakat neden bayanlar bunu yapıyor? Fakirlik, Hindistan ve Çin'den bahsettiğimizde bu sıradan bir şeydir. Bu yıllarda oldukça fakirdiler. Bu hipoteze ne dersiniz? Ya da bunun bir parçası olarak çok sebebi diyebilirsiniz.

Öğrenci: Çin'in ekonomisi kalkınıyor fakat oranlar yine de artıyor.

Profesör Robert Wyman: Size bu veriyi de göstereceğim fakat sadece 1990, 1992 verilerini gösterdim. Bunun kökeninde fakirlik mi var diye bakmak istersek, uluslar arası bir kıyaslamaya gidebiliriz ve biz burada neye bakıyoruz? Kore, Güney Kore. Kore fakir bir ülke değildir, fakat bu zamanda Çin'den daha da aşırıdır. Her bir yer için verebileceğimiz açıklamalarla dolu bir belirsizlikler var fakat belki de farklılaşır.

Öğrenci: Genelde sadece nüfus büyümesi mi?

Profesör Robert Wyman: Genelde nüfus büyümesi olabilir, bu tüm üç ülke için geçerlidir. Nüfus yoğunluğu ile ilgili bir durum fakat Çin ve Hindistan'ın uzun zamandır çok kalabalık olmasından kanıtlaması zor ve Kore de çok kalabalık; fakat Çin ve Hindistan kadar değil. En yüksek cinsiyet oranı Güney Kore'de ve duyduğunuz gibi fakir değil ve 2010'la birlikte evlilik yaşında % 20'lik bir azalma olacak, % 20'lik bir kadın azalması olacak. Fakirlik ise, bu ekonomik durum ülkeler arasında uyumuyor ve baksanız bile her ülkede bölgesel büyük farklılıklar var fakat bu ekonomi ile örtüşmeyen bir durumdur.

Çin'de, Guandong'da, giydiğiniz ve oynadığınız her şey bu bölgede yapılıyor. Çin'deki daha zengin yerlerden biri ve buradaki cinsiyet oranı 130'a 100; size gösterdiğim bir yerde 12'ye 14, bu bölgede 130'a çıkıyor ve bu bölgenin kimi yerlerinde 144'e 100 olabiliyor, demek ki kızların üçte biri öldürülüyor.

Öğrenci: Böyle çarpık oranlı bölgelerde çeyiz ya da başlık parası var mı, çünkü kadınlar çok az.

Profesör Robert Wyman: Hindistan'da veya Çin'de başlık parası yok, hatırlarsanız başlık parasında erkeğin ailesi kıza veya kızın ailesine bir şey veriyordu; çeyiz bunun tersi ve daha çok Hindistan'da yaygın—yaygındı ve komünistler bundan, Çin'deki her zerrisinden kurtuldular, o yüzden mesele bu değil. Hindistan'da da aynı şey var, zengin olan Yeni Delhi ve Haryana eyaletlerinde fakir yerlerden daha aşırı cinsiyet oranı var. Delhi'de her 1000 erkeğe 861 kadın var ve zaman geçtikçe bu oran kötüleşiyor. Buna neden olan şeyin cevabı burada birinin söylediği bir şey. Birisi ne demişti, o zaman tek çocuk politikası vardı, ancak Hindistan, Çin ve Kore'de başka bir şey daha oldu.

Öğrenci: Teknolojiyle bir ilgisi var mı?

Profesör Robert Wyman: Teknolojiyle ilgisi var.

Öğrenci: Doğum öncesi cinsiyetin seçimi için

Profesör Robert Wyman: Doğum öncesi cinsiyeti bilmek ve ne---

Öğrenci: [duyulmuyor]

Profesör Robert Wyman: Yaygın olarak kullanılan teknoloji nedir?

Öğrenci: Ultrason.

Profesör Robert Wyman: Ultrason, bu zamanlarda ultrason geldi ve oldukça ulaşılabilir ve ucuz oldu. Bunu yapmanın iki yolu var; ilki aminosentez ki bu tıbbi olarak zor ve de oldukça pahalı, fakat ultrasonda çok fazla bir şeye gerek yok, ekipman çok pahalı değil. Sanırım Hindistan'da ceninin ne olduğuna ultrason testiyle bakmanız 14 Dolara mal oluyor.

Mesela Çin'deki bölgelerin birinde ultrasona başladılar ve ilk çocuğun kız olması normaldi. Fakat ikinci çocukta eğer kız ise % 92 oranında kürtaj yapılıyordu, verileri size göstereceğim. Sanırım sizdeki okumalarda Hindistan'dan bahsediyor—belirli bir hastanede 8,000 peş peşe kürtaj var ve 7999'u kız. Bir tanesi erkekti ve bu, belki de ultrasonun doğru tespit edilememesinden doğan bir hataydı.

Olan şey şudur, Hindistan ve Çin'de bu yasadışı fakat adım başı, gidip ultrason yapabileceğiniz klinikler vardır. Ultrason tarzı bir şey yaptırmanız var mı? Şu kadarcık bir sonda alın ve üzerinizde gezdirin, monitördeki ekranda resmi çıksın, bilirsiniz işte, kalbiniz, ciğerleriniz, bebeğiniz, her neyse. Bu ucuz ultrasondur. Birçok yerdeki doktorlar için bunu yapmak çok seri, çok ucuz, çok yetenek gerektirmiyor; bazı doktorlar kendi işlerini bırakıp sadece ultrason yapıyorlar. Liposakşın benzeri bir şey haline geldi. Kolay ve ucuz, hem de birçok kadın yaptırıyor ve o doktorlar bundan çok para kazanıyorlar.

Hindistan Kadın Birlikleri başkanı şöyle diyor: "Kimse kız istemiyor; eğer test kız çıkarsa hamile kadın kürtaj yaptırıyor." Sanırım başka birisi de şundan bahsetti; doğumda diye tabir ettiğimiz şey aslında bebeğin doğumdan sonra öldürülmesi değil. Doğum öncesi yapılan bir şey, doğum öncesi yapabileceğiniz bir şey de cinsiyet tercihli kürtajdır, ve bu zamanlama bariz şekilde ultrasonun icadını işaret ediyor.

Ülkelerin cinsiyet oranı bu kadar çok değişmedi. Çin'de çok iyi verilerimiz var ve geleneksel olarak her nerede bir veri olsa % 10 ila % 25 oranında kız eksikliği var—1700'lerin verileri. O zamanlarda bebekleri öldürüyorlardı ve şimdi gördüğümüz şey bir yöntem değişikliğidir; toplum cinsiyet oranının kontrolünde bebek öldürmekten ultrasona ve cinsiyet tercihli kürtaja geçmiştir. Açık şekilde, erkek çocuğa olan kültürel rağbet çok fazla değişmemiştir, fakat teknoloji, yöntemi ve insanların zihnini değiştirmiştir—onlara göre kürtaj, bebek öldürmekten daha iyi bir şeydir fakat sizler kendi aklınızı kullanabilirsiniz.

Sorduğunuz sorulara yönelik biraz daha veri göstereyim. Bir tanesi zamanda güncellenmedi; bu belirgin veriler 1992'de durdular ve bir zaman sonra tekrar arttılar. Tekrar Hindistan'da, oradaki beş eyalette, en yüksek olan eyaletlerde ama yine de zenginlerin olduğu yerlerde, fakirlerin değil. Bunlar tabii ki güneydeki zengin eyaletler, bunlarda bahsettiğimiz bütün farklı sebepler var ve biraz sonra buna geleceğiz. Burada 114'lük bir oran görmüştük ve şimdi 129'a çıktı fakat yavaşça iyileşiyor, son yapılan 2006 nüfus sayımında biraz daha iyi çıktı.

Hindistan'ın iki tane iyi bölgesi var ve bunlar güney Hindistan'ın ucundalar—Kuzey Hindistan'da Hindi dilinde konuşuyorlar—genelde Hindi tarzı, güney Dravidian diller. Müslüman saldırıları Hindistan'ın güneyine tam olarak ulaşmadı, kuzey ve güney Hindistan arasında çok fark vardır. Nüfus istatistiği ve kültür bakımından, neredeyse her şey farklıdır, Hindistan'dan bahsetmek çığınca. Hindistan'dan bahsedemezsiniz; o kadar çeşitli ki. Çin'de, insanları tek kültür olduklarına ikna ettiler, fakat Hindistan'da böyle değil. Bu yüzden bu iki yeri birer ülke olarak değerlendirmeli ve 106 seviyesinde olduklarını bilmeliyiz.

Bu neredeyse her yerde erkeklerin kızlara olan oranıdır, fakat Hindistan'da cinsiyet oranını tanımladıkları yol benim bu yaptıklarından farklıdır—bunlar duymakta olduğunuz rakamlara kıyaslanabilir rakamlardır. Burası Hindistan. Burası Çin ve bir kez daha aşırı gitmiş; bu yüzden 1992'deki 112 seviyelerinde durduk. Bu, sıfır yaşında, doğumdaki oranlardır ve 118 veya 119'a yükseliyor, çocuk büyüdükçe, saydığınız çocuk topluluğu genişledikçe bu oran zaman geçtikçe daha da çarpıklaşıyor ve buna biraz göz atacağız.

Bu konuda çok çeşitlilik söz konusudur. Buranın bölgesel olarak çok çeşitli olduğundan bahsettim ve işte yine Hindistan; size bahsettiğim Kerala, çok fakirler, Kerala Hindistan'daki çok fakir bir eyalet, en fakirlerinden biri, fakat uzun zamandır komünist ve de çok anaerik bir yönetimleri vardı; geleneksel sistemleri ise anaerik değildi; anaerik, kadınların daha fazla güç sahibi olması demektir. Bir çok sebepten ötürü Kerala toplumsal gelişimde çok iyi gidiyor ve şuradaki 0-5 yaş çocuk ölümlerine bakın. 1000 erkekten 6'sı ölürken kızlarda bu oran 4,5, ölümler çok düşük; bunu 50 veya 60, hatta 70 ölümün olduğu, fakir Bihar [Madhya Pradesh] eyaletiyle kıyaslayın. Kadınlar için 10 veya 15'lik oranında bir etmen, işte Hindistan'daki eyaletler arasındaki farklılık ve aynısı Çin'de de var.

Bu slayt hakkında size göstermek istediğim şey işte bu. Burası Çin ve tekrar 1982, 1990 ve sonrasında çok farklı cinsiyet oranları var—yeşil yerler normal oran olan yerler, hatta kadınlara doğru meyil bile var, neredeyse normal çizgide bir durum. Bu, kadınlara ve Tibet'e doğru bir meyil olurdu, uzak batı bölgeleri daha normal veya kadınlara yönelik bir eğilim var ve bu da kültürel bir farklılık çünkü bunlar Müslüman ülkeleri ve Kur'an kızların öldürülmesini yasaklar, bu yüzden Müslüman ülkeler

genellikle bu çarpık cinsiyet oranına sahip değildirler. Tibet tabii ki de Budist bir yer ve onlar da bunu yapmazlar, fakat Han bölgelerinde, Çin'in göbeğinde, özellikle 2000, 2005 yıllarında 120 den 138'e çok yüksek bir oran vardı ve bu yavaşça değişiyor. Zaman geçtikçe 112'ye doğru gidiyor, baktığımız gibi mavi bölgeler yok oluyor ve Çin'de daha aşırı bir durum meydana geliyor. Tekrar bir yer seçebilirsiniz; kültürel olarak daha homojen bölgelere, düşük rakamlara veya çok yüksek rakamlara bakabilirsiniz.

Şimdi bahsettiğim diğer bir şey var, benzerlik ile çok ilgili bir şey, bunlar kaç çocuk yaptılar? Çin'de İlk doğum için 2000 yılına baktığımızda oran 107 ve bu, gayet normal fakat 2005 yılındaki son nüfus sayımına baktığımızda ikinci doğumları görüyoruz ve burada oran çok fazla artıyor, 140'a yükseliyor veya bir önceki sayıma bakalım;150, demek ki kız ve erkeklerde % 50'lik bir fark var, ve bu aşırılığı tek çocuk politikası tetikliyor çünkü buna izin verilmiyor—bundan daha sonra bahsedeceğiz.

Bu artık doğru değil fakat prensipte sadece bir çocuğa izinleri var, bu yüzden bu yüksek oranlar var ve 3, 4 veya 5 çocukta bu oran kocaman oluyor. Aklınızda bir şey belirmiştir, bir dakika, tek çocuk politikası var ama bir çocuk yapıyorlar, iki çocuk yapıyorlar, üç çocuk, dört çocuk, beş çocuk yapıyorlar, neler oluyor, bundan bahsedeceğiz.

Bunu çok fazla tek çocuk politikasına bağlamak istemiyorsunuz, çünkü burada Güney Kore var ve bunların hepsi geçmişe ait; fakat bakın yine yükseliyor, işte aynı şey. Bu grafikte en son zamanlardaki rakamlara bakıyorsunuz ve ilk doğumda oran oldukça normal, ikincide büyüyor, üçüncüde Çin'de gördüğümüz her şeyden daha çok büyüyor, ve dördüncüde 237'nin üzerine çıkıyor. Bir önceki slaytta Çin'de 160 gibi bir rakam görmüştük. Tekrar, Kore'de, tek çocuk politikası yok, yönetimin doğurganlık kontrolü de yok fakat yine de Çin'den daha aşırı oranları var.

Doğumda, genetik etmen şöyledir—erkeklerde bir X ve bir Y kromozomu vardır, kızlarda da iki tane X vardır. İnsanlar, diğer hayvanlar gibi, çok sayıda zararlı veya ölümcül mutasyonları taşırlar fakat bu sadece bir kromozomdadır. Diğer kromozom genelde genin normal bir kopyasını taşır ve neredeyse her gen için bir normal kromozom yeteri miktarda düzgün protein yapar ve hayatta kalırsınız, bu zararlı mutasyonu sahip olduğunuzu fark etmezsiniz bile. Fakat iki ebeveyninden de birer mutasyon gelirse—homozigot, o zaman kişi hasta olur.

Bu, cinsiyet kromozomu hariç hepsi için geçerlidir. Bir kadının iki X'i halen vardır. Anne ve babadan kötü gen kopyaları alması içinse gerçekten talihsiz olması gerekir. Bir erkeğin bir X ve bir Y'si vardır ve üzerinde hiç bir şey yoktur, o yüzden eğer kötü bir X alırsa hastalanır; erkekler daha zayıftır. Her 100 kadına karşılık 106 erkek doğması, zaman geçtikçe erkeklerin ölmesindedir çünkü genetik olarak daha zayıftırlar ve sonuçta 100'e kadar düşmüş olur. Neden cinsiyet oluşumunda 100 erkek ve 100 kadın olarak sonuçlanıyor, bunun için iyi evrimsel sebepler var ama buna daha sonra geçebiliriz.

Burası Hindistan ve genetik sebepler etrafındaki doğumları görüyorsunuz. Görüyorsunuz ki erkek ölümleri dişilerden daha fazla. Bu, erkeklerin genetik zayıflığının bir işaretidir. Bunu eyaletlere ayırdığınızda, her bir eyalette 54/50 olduğunu görürsünüz, daha fazla erkek ölümü var =71/68, Pencap'ların birinde

yüksek oranda erkek vardı fakat doğumlarda dişilerden daha çok erkekler ölüyor, öyleyse bu biyolojik bir olgu; bu devam ediyor.

Eğer çocuk ölümlerine bakarsanız, şimdi doğumdaki ölümleri, cinsiyet tercihli kürtaşı bitirdik, cinsiyet tercihli kürtaşı kendiliğinden cinsiyet oranlarını değiştiriyor, fakat bundan sonra bile cinsiyet oranı değişmeye devam eder. Tekrar doğumdan sonraki beş yıldı ve cinsiyet tercihine sahip olmayan Kerela'da size gösterdim; erkekler dişilerden daha çok ölüyor. Bu yine normal biyolojik bir durum, fakat diğer eyaletlerde kadınların durumu şöyle: iki buçuk katı kadar, dört katı kadar, bir buçuk katı kadar, iki kereden fazla, yarısı kadar fazlalar. Öyleyse, Kerela hariç Hindistan'ın bütün eyaletlerinde doğum sonrası kadın ölümlerinde bir aşırılık var.

Bu biyolojiye aykırı bir durum, peki nedir bu, aslında bebek öldürmektir fakat çoğunlukla dişilerin ihmal edilmesidir. Daha az yiyecek alırlar, daha az iyi yiyecek alırlar, hasta olurlar, doktora daha az götürülürler, eğer ilaca ihtiyaçları varsa onu alamazlar. Bu yüzden doğum sonrası dişilerin sayısında bir azalma var. Bu sorun halen devam ediyor.

Nüfustaki dişilerin kaybedilmesi durumu çok yaygın bir olgudur. Bu verilerle, toplandıkları bölgelerdeki son istatistiklere bakarak durumu algılayabilirsiniz, Hindistan'da tek başına 23 milyon civarında kayıp kadın var. Dünyada ise bu rakam tahmini olarak 100 milyon. Konuyu daha derinden incelersek, insanların cinsiyet tercihli kürtaşı yaptığını söyleyebilirdiniz fakat insanların neden bunu yapmak istediği konusuna henüz geçemedik bile.

Sadece geleneksel olduğunu söyleyebilirsiniz. Onun doğru, bunun doğru olduğunu söyleyen birçok tartışma duyuyorum. Hindistan'ın ilk ulusal nüfus sayımında 1871'de 98 milyon erkek vardı fakat kadınlar sadece 91.5 milyondur, kadınların zaten % 6'sı kayıptı. Hâlbuki kadınlara karşı ayrımcılık yapmayan bir nüfusta, erkeklerin aşamalarda daha zayıf olduğu göz önüne alınarak daha fazla kadın olması gerektiği ve yaşlılıkta aşırı kadın nüfusu olması beklenir, fakat 1871'de Hindistan'da oldukça farklı bir durum vardı.

Bu, Çin'den Hindistan'a ve İngiltere'ye giden birinden 19. yüzyıla ait bir seyahatname, bir şeyler gözlemlemiş ve geri geldiğinde Çinliler için bunu yazmış, işte size bundan bir alıntı; "İngiltere insan kıtlığı çekiyor ve doğan her çocuğu büyütüyorlar. Çocuk doğuran fahişeler bile çocuklarını yok etmiyor." İngiltere dünyada çok baskın bir güçtü ve afyon savaşları ile Çin'e saldırıyorlardı, imparator dahil herkesin ilgisi İngiltere'nin nasıl bir yer olduğuna, nasıl bu kadar güçlü olduklarına, neyin farklı olduğuna dairdi ve bu yüzden imparator bunu okuduğunda tepkisi; İngilizlerin bu kadar aptal olduğuna inanamamasıydı. Yine de bütün çocukları büyütme kültürü, özellikle de kızların büyütülmesi olayı burada olmuyordu.

Okuma paketinizde neredeyse hiç kız olmayan 1830'ların Hindistan köyleri tartışılıyor. Bütün kızları öldürüyorlardı. 1921, Somerset Maugham, bu isim bir şey çağırıştırıyor mu? Ünlü bir yazardı, çok sayıda roman yazdı, film yıldızlarıyla çok sayıda film, çok ünlü bir yazardı. 1921'de Çin'de geziniyordu ve bir tepede küçük bir kuleye rast geldi; kulenin duvarında küçük bir delik vardı. Delikten rezalet bir koku geliyordu ve yanındaki Çinli rehberine bunun ne olduğunu sordu, kendisi fosseptik falan zannediyordu.

Hayır, bu bir bebek kulesiydi ve içinde bir kuyu yer alıyordu, insanlar fazlalık kızlarını getirip buraya atıyorlardı fakat arada erkekler de vardı. Bir küçük çocuk çıkageldi ve sabah buraya 4 bebeğin atıldığını söyledi. Bu satırlar bebeğin cinsiyetini tartışmıyordu çünkü zaten orada olduğunu bilmiyordu; “Kız çocuğu burada bir mesuliyet olarak görülür. Kırsal kesimlerde kadınlar insan olarak bile görülmezler.”

Burayı biraz okuyacaksınız, biraz ön yargılı fakat buraya yaklaşımı doğru; geleneksel olarak kızlara pek isim verilmez, birinci kız, ikinci kız, üçüncü kız tarzında isimler verilir. Kadınların yok edilmesinin sadece gençlere özgü olmadığından bahsettiğim gibi okumalarınızın bir tanesinde sanırım bunu size anlattım; Yeni Gine'deki bir kabiledede eğer erkek ölürse ardından karısı hemen boğazlanarak öldürülüyordu. Bunu hatırlıyor musunuz? İşte bu, cinsiyet oranını değiştirir. Bunu hepimiz duydunuz, Hindistan'da bunun farklı bir türü olan sati vardı. Sati ya da suti, duydunuz mu? Bazen kadınlar kendilerini kocalarının mezarına atar ve kocasıyla beraber kendini öldürürlerdi.

Kemp adında İngiliz bir kaptan 1813'te bir olaya tanıklık ediyor. Visvanatha denen bir adam kısa bir süre hasta olmuştu. Bir astrolog onun ölümün eşiğinde olduğunu söyledi ve bu yüzden O, son nefesini vermesi için kutsal Ganj Nehri'nin kenarına getirildi. Bir süre beline kadar suya batırıldı fakat ölmedi. Onu sahile geri getirdiler ve güneşte kavrumaya bıraktılar. Sonradan yine nehre soktular. Ölmedi. Tekrar sahile çıkarıldı.

Bu aynı şekilde donarak ve pişerek 36 saat devam etti. Sonunda bu hasta adam öldü. Ölecekti veya ölmeyecekti, her neyse öldü işte. Astrologlar öyle demişlerdi. Eşi 16 yaşlarında sağlıklı genç bir kadındı. Kocasının ölümünü öğrenmesi üzerine eşinin cesedi ile beraber canlı olarak gömülmeye karar verdi. İngiliz subay, kızı ve daha sonra annesini böyle bir çözümün çılgınlık olduğuna dair ikna etmeye çalıştı ama boşunaydı. Ne çekingenliğin, ne de pişmanlığın zerresine rastlayamadı.

Genç dul, arkadaşlarının eşliğinde cesedin yattığı sahile doğru ilerledi. Kocası 1.5 metre derinliğinde bir mezara konuldu. Kadın, mezarı Tanrıya selam olsun diye haykırarak, 7 kez tavaf etti. Etraftaki kalabalık ilahisine eşlik etti. Kadın mezara indi. Şef, mezara bir adım mesafe kadar yaklaştı ve son anda kadının herhangi bir isteksizlik veya akrabalarının herhangi bir üzüntü ibaresi gösterip göstermediğine baktı. Eğer gösterseydi inip onu dışarı çekecekti. Kocası yerleştirildiğinde, kadın kendine oturur bir pozisyon aldı. Her ikisi de kuzeye dönük ve kadın kocasının arkasında oturuyordu. Cesede sol kolu ile sarıldı ve başını eşinin omzuna yasladı.

İngiliz subay kadında hiç pişmanlık sezmedi. Kadın, dairesel bir yönde çevirdiği işaret parmağını havada tutarak diğer elini kendi başının üstüne koydu. O anda, etraflarına toprak atılmaya başlandı, atılan toprağı sıkıştırmak için iki kişi mezara inmişti. Kafası tamamen kapanıncaya kadar ve bundan sonra bir süre daha parmağı ile daireler çizmeye devam etti. Üzerleri 50–60 cm kapanıncaya kadar toprak atılarak sıkıştırılmaya devam etti. Yakınların hiç biri tarafından gözyaşı dökülmedi. Sonunda kalabalık dağıldı ve dini ağıtlarla uğultular başladı; fakat üzüntü yoktu.

Bu, çok öncelerydi ancak şimdilerde varsa bile nadiren görülür. On yıl önce köylerin birinde bunu yapan bir kadın hakkında bir rapor geldi ve bu Hindistan'da yasa dışı, bu yüzden istatistik elde etmek çok zor fakat çok nadiren oluyor ve kendisini kocasının mezarında öldüren bu kadının bir erdem abidesi ya da azize gibi bir şey

olduğu düşünülüyor çünkü eski dini gelenekleri izliyordu ve köylüler bundan memnundu; çünkü çok sayıda turist geliyordu ve bu azizeye bir bayan gibi hürmet ediyorlardı, ve turistlerden para kazanıyorlardı fakat bu çok nadir bir durum.

Tabii ki de bu cinsiyet tercihli işler sadece Asya ile sınırlı değil. Los Angeles'teki Hispanik kadınları araştırdılar; 2.8 oranında erkek çocuk, 0,1 oranında kız istiyorlar, arada 28 kat fark var. 1991'de Körfez savaşıdan önce Kuveyt'de, hepimizin bildiği Barbara Walters Kuveyt'deki cinsiyet rolleri üzerine bir hikaye yaptı. Evet, Körfez Savaşında O, oradaydı ve kadınların geleneksel olarak kocalarından on adım geride yürüdüğünü not etti, bu birçok yerde oluyor ki kadınların saygı ve bağlılıklarının güçlü bir işareti olarak değerlendiriliyor. Koca, eşsiz yürüyor ve karısı onu on adım arkadan takip ediyor, bu geleneği duymuşsunuzdur.

Savaş olur ve Irak yenilir, savaştan sonra başka bir hikâye daha yapmak için Kuveyt'e geri gelir; şimdi çok memnundur çünkü artık erkekler kadınların arkasından yürüyordur, kadınlar öndedir ve Barbara bunun mükemmel bir gelişme olduğunu söyler. Bu Amerikan modelidir ve orada tutulmaya başlamıştır, bir kadına yaklaşır ve kameralar çekerken ona "bu mükemmel, özgür dünyaya kadınların bu rol değişimini nasıl başardığını söyleyebilir misin?" der. Kuveytli kadın da; "toprak mayınları" der.

Öyleyse bu pek de o kadar bir rol değişimi değildi. Sanırım tüm bunları anlıyorsunuz. Daha derin sebepler var, bir yönüyle Asya geleneğine bağlayabilirsiniz fakat bu hiçbir açıklama getirmez. İnsanların dünyada oranlı bir biçimde olduklarını düşünmeyi severiz ve bunda bazı daha temel sebepler var. Söylediğiniz bütün sebepler ve benim bir anlığına kenara attığım fazladan sebepler nelerdir? Bir tanesi çeyiz meselesiydi ve kimileriniz de başka şeyler söyledi, fakat çok şey var, ve ana hikaye şudur—Hindistan ve geleneksel Çin'de kızlar aileleri tarafından büyütülür ve genç yaşta evlendirilir, kocasının ailesinin evine gönderilir ve orada çalışır, genelde çok fazla çalışır ve ailenin hizmetçisi gibidir.

Bu kızı büyüten ailenin ona yatırım yapma sorunu vardır, kızı yetiştirmeye o kadar masraf yaparlar ve kız tam çalışabilecek ve eve bir şeyler kazandırabilecek durumdayken gider ve diğer aile için çalışmaya başlar. Bu, ekonomik olarak çok kötü bir şeydir ve insanlar kız yetiştirmeye başkasının bahçesini sulamak derler. Bunun üzerine, çeyiz sistemi Hindistan'da oldukça güçlüyken evlilikte çok para sağlamaları gerekirdi ve bu bir yıllık gelire eşdeğer olabilirdi; kızı evlendirmek çok zordu ve bu bir onur meselesiydi. Eğer bir kızınız varsa onu evlendirmelisiniz, bu yüzden çeyizini ödemek zorundasınız yoksa ailenizin onuru yok olur. Kızların tam sizin işinize yarayacakken evden ayrılmaları fikri, neden kızlara karşı bir ayrımcılık olduğunun mantıksal oyuncu teorisi gibidir. Bu açıklananlar sizde bir şey uyandırdı mı? Neden böyle—

Öğrenci: Kız olduğundan

Profesör Robert Wyman: Ayrılan hep kızlar olur. Neden erkekler gitmezler? Bu insan topluluklarının özelliğidir. Bundan size bahsetmiş olabilirim, genetik çalışmaları şunu gösterir ki bir köydeki erkekler birbirleri ile akrabadır, yüzlerce veya binlerce yıldır orada kalmışlardır ve kadınlar hep giderler, yani dışarıdan evlilik. Daha önce hiçbir yerde dışarıdan evlilik gördünüz mü? Bu, şempanzeler arasında böyledir; böylelikle bunun bizim kökenlerimizden bir iz olduğunu söyleyebilir, fakat bizim üreme

sistemlerimiz erkeklerin birbirleriyle kavga etmelerini gerektirmez, yine de askeri bir durum halinde erkekler birlikte kalır ve dişiler dışarı giderler.

Buna yol açan şeye en basit haliyle şempanze toplumsal organizasyonu diyebilirsiniz. Kadınlar dışarı gider ve bu yüzden kızların, onları yetiştiren aileleri için bir değeri yoktur ve onlara karşı ayrımcılık vardır. Erkekler birlikte kalır ve şiddete karşı korumaları gereken bir köyleri vardır.

Bazı yerlerde bir kabile ya da toplumsal bir sınıf vardır, Hindistan'daki adıyla onlara Nayar derler; çok savaşçıdır. Çok genç evlenirler fakat kadınlarıyla bir gece ya geçirir ya da geçirmezler, ondan sonra askere giderler. Bu sırada kadın her türlü cinsel ilişkiye girer ve bu çok normal ve yasaldir, kadınlar büyük bir evde yaşarlar; okuduğunuz Na kabilesinde olduğu gibidirler. Anaerkil bir toplumdurlar, üst sınıf erkekler bu kadınlarla uyumaya davet edilirler ve onlar için bebek doğururlar ve erkekler 15 ya da 20 yıl askerlikten sonra eve dönerler ve ancak o zaman evlilikleri başlamış olur.

Ve şu da çok bariz—bu belirgin kültürel beyannamede kadınların nesil devam ettirici, erkeklerin de asker oldukları çok barizdir ve şempanzelerdeki gibi biyolojik babanın kim olduğunun çok da bir önemi yoktur.

Şimdi kaldığımız yere geri vites değiştirelim, bütün bu ders Güney Asya ile ilgili ve Güney Asya ile Doğu Asya kadın dezavantajının merkezleridir fakat bu Güney Asya'nın tamamı için geçerli değildir. Bahsettiğim gibi Müslüman ülkelerde bunlar pek olmaz. Sırada iki yer hakkında konuşacağız; biri Iowa ve diğerini birazdan söyleyeceğim. Iowa zengin bir yerdir, değil mi? Neyi ile zengin? Tarım, mısır, burası çok verimli bir yer.

İzin verin biraz geri çekileyim, böylece bulabilirsem size hakkında konuşacağım ülkeyi söyleyeyim. Tekrar çok endişeleniyoruz ve Asyalıları cinsiyet oranları hakkında endişelendiriyoruz; bu adamlar evlenmeyecek, fakat hatırlayın cinsiyet oranı bozukluklarının % 12'den % 20'ye kadar olduğunu görüyoruz ve Avrupa'yı hatırlayın; bir çok yerde sadece insanların % 30'u, % 40'ı, % 50'sinin evlendiğini size slayttan gösterdim, demek ki evlilikteki dengesizlik Avrupa'da yüzlerce yıl Asya'da olduğundan daha şiddetliydi. Avrupa'daki evlilik meselesi ve toplumsal sistem Asya'daki kadın dezavantajından daha aşırı bir durumdaydı.

Bu harika bir slayt değil fakat burası Bangladeş ve Bangladeş'te ne var, Himalaya dağları ve işte Çin, Nepal, Bangladeş de orada, Hindistan burada ve burada gördüğünüz ise Bengal Körfezi. Burası da Himalayalardan gelen Ganj Nehri. Himalayalar tüm buralara yayılır ve Ganj, batı Himalayalar'dan gelir, Brahmaputra ise doğu Himalayalardan gelir, Bangladeş'te çok akarsu var ve burası komple bir delta. Burayı görüyor musunuz, jeolojik zamanlardan beri nehir akmakta ve burası bir delta.

Bu, bir deltanın tam olarak neye benzediğidir. Sizdeki okumalarda bu yerin ne kadar kötü olduğundan, insanların buraya taşınıp üzerinde çiftçilik yaptığından ve elbette sonrasında gelgitlerle beraber suların yükselmesi ve oradan çıkarıldıklarından bahsediyor. Böyle bir okumanız olacak, bu yüzden okurken bu resmi aklınızda tutun.

Şimdi de tarım üzerine olan hikâyeye geçelim. Bangladeşli insanlara Bengali denir ve bunlar Bangladeş ve kuzeydoğu Hindistan arasında dağılmış geniş bir gruptur,

Kalküta başkentleridir, Bangladeş'in de başkenti Daka'dır, Kalküta da Hindistan'ın bir parçası olan Batı Bengal'in başkentidir. Bangladeş çok homojen bir ülkedir, Pakistan, Hindistan ve Bangladeş, bunlar eski İngiliz Otoritesini oluşturuyordu. % 98'i Bengali'dir, bu yüzden aynı dili konuşur, aynı kültürel geleneği yaşarlar ve % 88'i Müslüman'dır.

Bir bütün olarak bahsedemeyeceğiniz Hindistan'ın aksine Bangladeş'ten bir bütün olarak bahsedebilirsiniz. Bengal dünyanın çok zengin bir bölgesidir, Afganistan'dan Müslüman işgalci Moğollar buraya 13. yüzyıldan beri hükmettiler, kuzey Hindistan'ı fethettiler. Bengal'e ulusların cenneti diyorlar. 16. Yüzyılda Avrupalı tüccarlar buraya geldiklerinde Bengal'in bolluğu ve zenginliğiyle sarhoş oldular. Neden bu kadar zengindi?

Iowa ile kıyaslamak istiyorum. Bangladeş 56,000 mil kare. Iowa ne kadar tahmin edin? O da 56,000 mil kare, hemen hemen aynı ölçüde ve her ikisi de temelde tarıma dayalı. Maytag Iowa'da çamaşır makineleri yapar, veya yapardı fakat çok ağır şekilde tarıma dayalıdır fakat Bangladeş'in Iowa'dan daha iyi bir iklimi var. Bangladeş'te yılda üç kez ürün alırlar. Hava her zaman hoş ve sıcak, fakat Iowa verimsiz, zavallı Iowa, Iowa'lı var mı burada? Yılda sadece bir kez ürün alabiliyorlar ve kış için biraz buğday yapıyorlar, fakat temelde yılda bir ürün alıyorlar. Bengal'de ise yılda üç ürün.

Gösterdiğim gibi Bangladeş'te çok fazla su var, hiçbir şeyleri yok fakat suları var, bu yüzden asla kuraklık olmuyor, Iowa da o kadar kötü değil. Bir tarafında Mississippi nehri diğer tarafında Nebraska Nehri var, fakat Iowa'nın ortasındaki nehirler çok küçük; bu yüzden eğer kıyılara giderseniz nehirler var fakat içeride çok fazla nehir yok ve bazen kuraklık olabiliyor.

Her iki yer de verimli; Bangladeş'te alçak alüvyon düzlükleri var, bu yüzden toprak, suyun akması, buzların eriyip aşağı akması ve nehirlerle karışması sebebiyle çok verimlidir, sel döneminde ise bütün uzantıları çiftliklerin üzerine yayılır ve buralardan, kayaların içindeki mineraller de besleyici olarak gelir. Bangladeşte bu var—Himalayalardan gelen seller tüm ülkeyi kaplar ve bedava gübre olur, bu yüzden tarım çok iyi durumdadır. Iowa, Mississippi ve bazen de Nebraska sel oluşturduğunda, kıyı bölgeleri hariç bu gübrelemeyi alamaz, bu yüzden ülkenin iç kısımlarındakiler gidip gübreyi kendileri satın alır.

Tüm bu coğrafi ve iklim etkileri göz önüne alındığında, Bangladeş Iowa'dan daha zengin olmalıdır. Yılda üç ürün almayı, tek ürün almaya kıyaslısak üç kat daha zengin olur. Iowa'nın kişi başı geliri ise Bangladeş'ten 17 kat daha fazladır ve bu fark tamamen nüfustan. Iowa'nın nüfusu 2,9 milyon; Bangladeş'in 140 milyon, 40 kat fazlası gibi. Bangladeş'in nüfusu Iowa'nın 40 katı.

Dünyadaki diğer yerleri kıyaslayın, işte birkaç yer, Bangladeş açık ara herkesin önünde. Hollanda ikinci en kalabalık yer olarak görülür ve orası da tarıma dayalıdır fakat bunların ikisinde de büyük dağlar veya çöller yoktur, onun için Hollanda temelde verimlidir ve Bangladeş'in zaten tamamı öyledir; fakat nüfus yoğunluklarındaki farka bakın ve her yerin bu iki yerden daha az kalabalık olduğunu görün.

Bahsettiğim üzere bildiğiniz gibi Bangladeş'in geliri aşırı şekilde az, burası dünyanın en fakir ülkelerinden biri ve tahminlere göre nüfusu ikiye katlanabilir. Bangladeş'teki

durumu iyileştirmek çok zor olacak. Eskiden Bangladeş'in çok durağan bir nüfusu vardı, geleneksel olarak çok yüksek doğum ve ölüm oranları vardı bu yüzden nüfus çok yavaşça büyüyordu fakat 1880'lerde kolonileşmenin gelmesiyle ölüm oranı düştü ve her on yılda üç milyon insanın daha katılımıyla nüfus artmaya başladı.

Iowa büyüklüğünde bir ülkede fazladan üç milyon insan ne yapar? Çok küçük değil büyük bir rakam, Bangladeş'te biraz yağmur ormanı vardı, bunu yok ettiler ve çiftçilik yapmaya başladılar; 1930'ların sonlarında bu orman tamamen yok olmuştu. 1938'de Bengalili Biren Ganguli şöyle yazdı, "Bu toprağın tarım için uygun olan her karesi zaten kullanılmış. Her patikanın ya da hayvan yolunun her iki tarafı da ancak iki insan geçecek kadar daraltılmış."

Nüfus artmaya devam ettikçe insanlar ne yaptılar? Size gösterdiğim bu geçici çamur düzlüklerine taşınmaya başladılar. Sonra kasırgalar geldi, sadece normal sel değil, kasırgalar da gelince Bangladeş'te bu zamanlarda iklim kaynaklı kocaman ölüm rakamları olmaya başladı, fakat bu yine de size bahsettiğim çöllerdeki gibi bir nüfus sorunuymuştu. İnsanlar belirli zaman aralıklarında silinecekleri bu düzlüklerde yaşamamalıydı. Bir zamanlar iklim kaynaklı fırtınalardan, erozyondan ve selden hemen hemen yılda 100 bin kişi hayatını kaybediyordu.

Bengal'deki nüfusun artması, endüstri değil de tarım üretiminde dünyadaki zengin yerlerden biriyken işe yaramaz hale gelmesi, 60 yıl kadar bir zaman diliminde gerçekleşti. Şimdi bütün odaklar Afrika üzerine, fakat bir süre önce Bangladeş Afrika'nın şimdiki şekli kadar kötü olarak değerlendiriliyordu. Bangladeş'teki felaket sahneleri sürekli haberlerdeydi ve sizin buna ağlayıp para vermeniz gerekirdi.

Bangladeş bariz bir şekilde Malthus tuzaklarına yakalanmış yerlerden biriydi. İşlenebilir toprağı aşırı artan nüfusa oranla kişi başı 0,1 hektardı, bu kişi başı bir acre in çeyreği demek. Sadece kıyaslamak için soruyorum, çiftliklerden gelen var mı aranızda? Kaçınız çiftliklerden geliyor? Yaşadığınız yerlerdeki çiftliklerin büyüklüğü nedir? Nerede yaşıyorsunuz?

Öğrenci: Cleveland'ın dışarısında yaşıyorum.

Profesör Robert Wyman: Cleveland'ın dışında?

Öğrenci: Evet.

Profesör Robert Wyman: Burası büyük çiftlik bölgelerinden biri değil fakat kabaca çiftliklerin boyutunu biliyor musun?

Öğrenci: 30 acre.

Profesör Robert Wyman: 30 akre.

Öğrenci: Küçükleri böyle.

Profesör Robert Wyman: Peki, bunlar küçükleri, daha batıda bunlar binlerle ölçülebilir, tıpkı gerçek ticari çiftlikler gibi, 1000 acre. Burada ise kişi başı 0,1 acre. Eskiden New Heaven'ın dışında kuzeybatıda, Benthany'de yaşadım ve evimiz 3 acre alan içinde yer alırdı, geçimimi oradan sağlamak zorunda değildim, sadece

üzerinde bir ev vardı. Eğer bir eviniz varsa 3 akre de toprağınız olmalı ki bu durum Bangladeş'te olsa 3 acre üzerinde 30 aile yaşayacaktı

1950'ler veya 60'lardan başlayan bu işaretlerin hepsi Bangladeş'in ileride doğurganlığı kısıtlayıcı önlemlere hayranlık duyulabilecek bir ülke olmayacağını gösteriyordu. Söylediğim gibi hepsi Müslüman'dı ve muhafazakâr İslam modeline sahipti. Bebek ve çocuk ölümü oranları yüksekti; çocukların % 25'i beş yaşından önce ölüyordu fakat bu ölümler size gösterdiğim gibi 20 yıldır yavaşça azalmaktaydı.

Oradaki kadınların çok düşük toplumsal statüleri vardı, birçoğu evin dışındayken görünmemek için peçe takmak zorundaydı fakat genelde aileden bir erkek eşliğinde olmadan evden dışarı çıkamazlardı. Erkekler kadınlara eziyet etmekte özgürdü, sanırım ilk derste sizlere son zamanlarda kadınlara atılan akü asiti gibi bir durum göstermiştim ve bu halen devam ediyor.

İnsanların çocuk istemesinin nedenlerinden birinin, onlara yaşlılıklarında bakacak olmaları olduğundan en son size bahsetmiştim. Ve elbette Bangladeş de çok fakirdi, toplumsal güvenlikleri yoktu, bu yüzden aileler yaşlılıklarında çocuklarına muhtaçtı; bu da demek ki bunun kesinleşmesi için çok sayıda çocuğunuzun olması gerek. Bir kızınız olamaz, size bakabilecek birinin olması için bir oğlunuzun olması şart.

Şimdi bahsedeceğim şeyler Bangladeş'te zamanla yaşanan felaketler, bir tanesi oldukça çok meşhur; 1943, Bengalde açlık. Zaten sınırda yaşıyorlardı ve ardından II. Dünya Savaşı olur, çeşitli şeylerden sonra 2.5 milyon insan açlıktan ölür. İşte size bir tufan, çeşitli tufanlar. Batı Pakistan'dan bağımsız olmak için savaşıyorlardı, savaştılar ve bunlar oldu; başka bir kasırga, seller, hepsi birden, öyle ki tüm bu felaketler ülkeye rahat vermedi.

Bu süreç esnasında, nüfus meselelerinde kritik bir önemi olan kişi başı yıllık üretim aslında pek değişmedi, çok az yükseldi, çok değil. Kişi başı ekonomi olarak baktığınızda düz bir çizgi vardı, toplam ekonomi büyüyordu fakat daha ve daha fazla insan bunu tüketiyordu, bu yüzden bu dönemde kişi başı üretim miktarı pek değişmedi.

Gerçekleşen şey; Hindistan, Pakistan ve Bangladeş'in nüfus meseleleri ve Malthus'un fikirleri hakkında farkındalık yaşamış olmalarıydı, Malthus Hindistan'daydı ve bütün Hindistan yarımadası Malthusun düşüncelerine dikkat ederdi; İngilizler onların memurlarını eğitmişlerdi ve bağımsızlık kazandıklarında bunlar aynı insanlardı, yani bu durum memurların akıllarındaydı.

Aslında Güney Asya'da, temelde Hindistan ve Pakistan aile planlama programlarını kuran ilk ülkelerden bazılarıydı. Pakistan'da yapılan pek başarılı değildi fakat Hindistan'daki şimdilerde daha iyi bir durumda, ama başlangıçta böyle değildi, bağımsızlık savaşından sonra Bangladeş'in Batı Pakistan'dan ayrılmasıyla hükümet bu sorunların ciddi farkına vardı, Malthus gibi davrandı ve nüfusu kontrol etmek için bir şeyler yapmaları gerektiğine karar verdiler. Hükümet tüm ülke için bir aile planlama programı kurdu ve destekledi, uluslar arası kuruluşlar şöyle dedi, "TAMAM, bunu yapmak istiyorsanız size yardım edeceğiz". Özellikle, Uluslararası Amel-Araştırma Kuruluşu adında bir grup var ve bunlar ağızdan alınan su açığını giderici ambalajları keşfettiler.

Fakir ülkelerdeki çok sayıda bebek amel olur—böcek sizi öldürmez fakat amel yüzünden aşırı su kaybedersiniz ve su kaybından ölürsünüz, tek yapmanız gerekense bir paket su, tuz ve şeker almanızdır, eğer su aşırı derecede kirli değilse çocuk hayatta kalacaktır ve virüsü, bakteriyi yenip vücuttan atacaktır. Uluslararası Amel Araştırma Kuruluşu'na çok saygı duyulur, onlar ayrıca şunu söylediler; “tamam, size ayrıca aile planlama programında da yardımcı olacağız.” Sonuçlanan şey ülke çapında bir programdı.

1970'lerden bahsederken, aynı zamanda gelişmiş dünyanın çoğu şu fikri edindiler— zengin ülkelerin çocuk sayısının az, fakir ülkelerin çocuk sayısının ise çok olduğunu gördüler, sebebi neydi? Elbette ki paraydı. Zengin olduğunuzda az çocuk yaparsınız, bu çok ilginç olgu hakkında bir ders yapacağız.

Birçok gelişmekte olan ülke ve Doğu Avrupa ülkeleri, ekonomilerini geliştirme yolu olarak aile planlama fikrini reddettiler ve şöyle dediler, “gelişmemişlik, en iyi doğum kontrolüdür.” Kural buydu, Bangladeş gibi fakir bir yerde tüm bahsettiğimiz bu nedenlerden dolayı doğurganlık oranı düşecek miydi? Fakat ülkeyi ekonomik olarak geliştirseydiniz doğal olarak düşecekti ve yönetimin buna karışmasına, aile planlama programı yapmasına gerek yok.

Herkes, gayretli bir şekilde Bangladeş'in, istediği şeyi ekonomik olarak gelişene kadar aile planlama programlarıyla yapabileceğini tahmin etti yoksa bir ilerleme olmazdı. Bu programın öncesinde bir çeşit şeyler denemişlerdi. Pakistan'daki programlardan biri kültürle ilgilenmeye yönelikti, insanlar kültürel olarak çok çocuk yapmaktaydı, bu yüzden kültürleri üzerinde çalışmak gerekiyordu. O zamanlar Bangladeş'i de içine alan Pakistan'da “Daiy”ler denen yerel sağlıkçı kadınlar vardı, bitkilerle, doğumlar ve benzeri işlerle uğraşan kadınlar, fakat temelde hiç modern eğitimleri yoktu. Pakistan'daki programın başladığı ilk safhalarda Daiy'lere çeşitli doğum kontrol ürünü verdiler ve dağıtmalarını istediler.

İşe yaramadı. Neden? Daiy'lerin kendileri genelde doğum kontrolü kullanmayan yaşlı kadınlardı ve ahlaki olmadığını, işe yaramayacağını, her türlü aksi fikri düşünüyorlardı. Yani birisi size kendisi dahi inanmadığı bir şeyi satmaya çalışıyorsa, bunu genelde kabul etmezsiniz. Ayrıca ekonomik olarak devletten bu doğum kontrolü araçlarını satmaları karşılığında çok kazanmıyorlardı; yaptırdıkları doğumlardan daha çok alıyorlardı fakat devlet de doğum kontrolünün ücretsiz olmasını istediği için Daiy'lere çok fazla ücret vermiyordu. Daiyler tüm kondomları alıp onları bir yere gömer ve yönetime hepsini dağıttığını iddia ederler, bundan biraz para kazanırlardı— fakat bu yöntemle engellenmeyen doğumlarla biraz daha fazla kazanabilirlerdi, bu yüzden işe yaramadı. Aile planlama programını dünyada ilk uygulayan ülkeler bunu nasıl yapacaklarını bilmiyordu. Bunu yapacağınız yol belirtilmemiştir.

Sonunda size anlattığım programı başlattılar; kadın evden dışarı çıkamaz, bu yüzden köyden, kendisi doğum kontrolü kullanan, bunun harika bir şey olduğunu düşünen, yüksek statülü bir kadın kiralarsınız ve bunlara kadınların yanı sıra kocasıyla da nasıl ilgileneceği konusunda onu eğitirsiniz; özellikle kaynana ile nasıl baş edeceğini bilir ve bu yüzden de eve gidip bir şeyler tartışmaya başlayabilecek yüksek statüde bir kadına ihtiyacınız vardır. Çünkü cinsiyetle ya da üreme ile ilgili bir şeyler hakkında konuşmak toplumsal olarak kabul görmüyordu.

Bu programı başlattılar ve öncelikle böyle bir şey yaptılar. Veena Siddharth bundan bahsetti; bir aile planlama programı başlattığınızda—bu, tasvir ettiğim değil de daha eski bir aile planlama programı—ne görürsünüz. Bangladeş'te Matlab diye bir bölge vardı ve burada bazı köyleri seçtiler, yaptıklarının başarılı olup olmadığını bilmek istiyorlardı, bölge kontrolü yapmak için bazı köylere programı verdiler ve bazılarını da vermediler. İşte burada 1977'e kadar olan zamanda hiç bir şey yapılmayan yerlerin karşılaştırması var. Yönetimin küçük bir programı vardı fakat pek bir şey olmuyordu.

Ve burada Uluslararası Amel Araştırma Kuruluşu, daha yeni bir programla devreye girer, size gösterdiğim değil, ve ne olur? Harika başarı gösterir ve hoplayıp zıplarlar, evet bu doğru, fakat sonradan zirve yapar ve zamanla düşer. Buradaki küçük boşluk, kadınların % 20'sinin program başlamadan önce doğumlarını kısıtlamak istemesiyle olur. Onlara bir şey verirsiniz onu hemen kabul ederler. Bu ilk artıştır ve aile planlama programları için standarttır. İlk başta bir artış olur ve sonradan düşer, uzun süreçte programı değerlendirdiğinizde ise harika olduğunu görürsünüz, fakat buradaki programı değerlendirirseniz, işe yaramaz denilebilir.

Veena bundan, bunun ekonomik Dünya Bankası perspektifinden geldiğinden bahsediyordu, zamanla çok fazla etkilenirler. Geçmişe bakıldığında bu programın, kadınların bir kısmına yardım etmesine rağmen çok da fazla işe yaramadığını söyleyebilirdik. Fakat size anlattığım iyi programı devreye soktuğunuzda ne olur. Önceki grafik doğum kontrolünün kabul edilebilirliği seviyesinde, 1977'de son buldu; yani işe yaramayan bir program vardı, sonra da bu köylü kadınları başka kadınların evine göndermeye başladılar ve yine bir yükseliş gördüler, bu da şimdi hemen başarılı olmuş gibi görünür fakat şimdi başarı süreklidir.

Bu sırada modernleşme olur ve bu kıyaslanan bölgelerin aslında tedavi bölgeleri ile birleştiği toplumsal bir yayılma olur, orada ne olup bitiyor diye çok fazla konuşulur ve bu sebepten, kıyaslanan bölgede bir yükselme olur—neden bir yükselme olduğuna dair gerçekten bir verimiz yok. Aile planlamasının olduğu, Tayvan hakkındaki okumalarınızın birinde buna benzer bir durum var. Mesele şu ki onlarda aile planlaması programının olduğu köylere ait bazı veriler vardı ve bu çevre köylerde duyulur duyulmaz insanlar tedavi bölgesine geldiler, böylece doğurganlık düştü. Bunun arkasındaki etmenlerden biri açık şekilde aile planlaması fikrinin yayılmasıdır.

Bangladeş'teki bu durumun, aile planlama programı ve insanlar tarafından kabulü hakkında neye inandığımız konusunda aşırı bir belirginliği var çünkü bu zamana dek şu doğumlar vardı; insanların doğurganlığı kısıtlamak istemeden önce ekonomik olarak geliştirmek zorundasınız, eğitim derecenizin yüksek olması gerek ve kadın statüsünün bir seviyesi olması gerek. Ama sonra iyi düşünülmüş ve yürütülmüş bir programla Bangladeş'e gidiyorsunuz ve işe yarıyor.

Şimdilerde Bangladeş'in doğurganlığı düşmeye devam ediyor ve içinde kendinden daha zengin ülkeler yer alıyor. Hindistan çok daha zengin, Mısır çok daha zengin ve hepsi de hemen hemen aynı doğurganlık seviyesine ulaştılar. Neredeyse bütün kadınlar doğurganlıklarını azaltmak istiyorlar ve onlara bu seçeneği verirsiniz, kabul edeceklerdir fakat bu meseleyi kadının kocası ve de kaynanası kontrol ettiğinden, sorumlular onlardır.

Bu yolda başka yerler de başka dersler öğrendiler, kapı komşu Hindistan'ın Gandhi etkisinden dolayı çok güçlü bir merkezi hükümeti vardı, Gandhi, Hindistan'daki tüm etnik grupların ulusal kahramanıydı, bu yüzden yönetim güçlüydü, Nehru ve kızı bayan Gandhi de çok güçlüydü, Malthus etkisi altında Batılılaşmışlardı ve bir aile planlama programına ihtiyaçları olduğuna da karar vermişlerdi. Hindistan'ın kararı bundan bile önceydi fakat nasıl yapacaklarını bilmedikleri için teşvik kullanmaya karar verdiler.

Ne zaman ekonomi ile ilgili bir ders alırsanız ekonomistlerin bize söylediği şudur; insanlar dürtülere tepki verirler ve bu yüzden insanların aile planlamasını alması için teşvik kullanmaya karar verdiler. Bu teşvik meselesi ile ilgili birçok tartışma var, Nepal'de Veena'nın bulunduğu benzer bir köydeki insanlar hakkında bir makalede okumuştum. Bir doğum kontrolü alabilmek için işi tam bir gün bırakıp aşağı, şehire inmeleri ve sonra da geri gelmeleri gerekirdi, her ay yeni bir şey almaya gidemediklerinden pek bir şey elde edemezlerdi; günlük ev işlerini veya çalıştıkları işi bırakıp gidemezlerdi çünkü bu gerçek bir ekonomik zarar olurdu. Doğum kontrolünün kendisi değil fakat onu almak için gereken çaba, belki otobüse binmek, bu onların ekonomisi için çok pahalı olabilirdi.

Öyleyse, teşvik verme fikrinin bir yanı da kadının zaman ve emek kaybının geri ödenmesiydi. Hindistan böyle başlamıştı fakat program iyi yürütülüyordu, Bangladeş'in aldığı uluslar arası yardımları yoktu ve program çok iyi yönetilmiyordu, bu yüzden elde edilen sonuçlar onları hayal kırıklığına uğrattı ve nüfusları artmaya devam etti. Hindistan'daki şimdiki nüfus patlamasından, belki de halen geçiyor olduğu süreçten önce bir zaman vardı ve yönetim hayal kırıklığına uğradı, nüfus arttı ve ümitlerinin bahsettiğimiz modernleşme penceresi olduğunu gördüler, eğer nüfus çok yoğunlaşırsa bu pencere kapanabilir.

Yönetim umutsuzluğa düştü ve kimi baskılar yapmaya başladı, erkeklere kısırlaşmaları için transistorlu radyo gibi teşvikler verdiler, bu harikaydı fakat kim kısırlaştı, çocuk yapamayacak durumda olan yaşlılar, ben ise bir transistorlu radyo alıp ondan biraz para yaptım. Bütün sistem çöktü ve Amerika'daki gibi karıştı, insanlar özellikle bunu sevmediler çünkü kültürlerini değiştiriyordu. Fakat muhalefet gücü ele geçirdi; bütün tacizleri duyurdu ve gazeteler bu suiistimalleri bangır bangır yaydılar, sonunda çok büyük bir politik mesele halini aldı ve Kongre Partisi hükümeti bu yüzden düştü.

O zamandan sonra Hindistan aile planlamasına yönelik hiçbir şey yapmadığı bir dönemden geçti çünkü bu kötüye gidiyordu, şimdi tekrar başlamışlardı ve işler daha iyi gidiyordu. Sanırım buranın hikâyesi şöyle; Bangladeş deneyinin şimdiye kadar süre gelen döneminde mevcut olan, sadece zengin ülkelerin doğurganlık oranlarını düşürebileceği fikri açıkçası yanlıştı ve doğurganlık geçişi Asya'da gerçekleşirken bu fakir ülkelerde olan biteni görmek çok şaşırtıcıydı.

Seylan, Asya'da yenilenme seviyesine inen ilk ülkelerdendi, çok fakirdi, Seylan zengin bir yer değildir, Hindistan'ın en fakir yerlerinden biri olan Kerela'da yenilenme seviyesindeydi; tüm bu ülkeler, Tayland, Endonezya, hepsi doğurganlık oranlarını, kişi başı gelirin şaşırtıcı derecede düşük olduğu dönemde indirdiler. Gelir açıkçası çok önemli, bunu göz ardı etmek istemesiniz, çok paranız varsa bir şeylerin daha kolay olduğu kusursuz bir şekilde açıktır ve zengin insanların neden daha az çocuğu olduğunun sebepleri vardır; buna daha sonra bakacağız fakat şimdiden çok gerekli

bir Şey değil. Bunu göreceęiz, iyi tatiller, eęlenin ve tazelenmiŐ olarak geri gelin sonra görüŐeceęiz.